

Φόρουμ Γυναικών Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού

(Θεσσαλονίκη, 2-3 Δεκεμβρίου 1999)

της Νίκης Καλτσόγια-Τουρναβίτη

Το «σε όποια άκρη του κόσμου κι αν πας θα συναντήσεις Έλληνα» το λέμε πολλές φορές, αλλά τις περισσότερες αναπολούμε εκείνους από τους δικούς μας που ξεριζώθηκαν σε παλιότερες ή και πρόσφατες εποχές, σε αναζήτηση μιας καλύτερης μοίρας, ή διωγμένοι από τη μισαλλοδοξία της μεταπολεμικής περιόδου της Ιστορίας μας. Έχουμε συνείδηση του τί μας πρόσφεραν – και σε οικογενειακό αλλά και σε εθνικό επίπεδο – και τώρα και από τότε που υπάρχουμε ως κράτος. Είναι καταγραμμένο ιστορικά, για να μη ξεχνιέται η ευγνωμοσύνη. Αν και οι δεσμοί δεν έλειψαν ποτέ, και η νοσταλγία της πατρίδας ξανάφερνε τους περισσότερους απ' αυτούς, κυρίως τις παλιότερες γενιές, στις πατρογονικές εστίες, η ίδια η ελληνική πολιτεία έβαλε στο Σύνταγμα του 1975, για πρώτη φορά, ρητή διάταξη για την ανάγκη κρατικής μέριμνας για τη ζωή του απόδημου ελληνισμού και τη διατήρηση των δεσμών του με τη μητέρα πατρίδα, την παιδεία και την κοινωνική και επαγγελματική προαγωγή των Ελλήνων που εργάζονται έξω από την επικράτεια.

Τα βήματα όμως για την υλοποίηση της εθνικής αυτής επιταγής ήταν αργά, και μόλις από το τέλος της δεκαετίας του 1990 άρχισε η οργάνωση των απόδημων, με τη σύσταση, με νόμο του 1989, του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού, που σήμερα υπολογίζεται σε 7.000.000 σε όλη την υφήλιο. Το Δεκέμβριο τον 1995 συγκλήθηκε η πρώτη παγκόσμια συνέλευση του Ελληνισμού και απέκτησε σάρκα και οστά το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού (ΣΑΕ), το οποίο αποτέλεσε, κατ' αρχήν, το συντονιστικό όργανο των περίπου 3.000 οργανώσεων των απόδημων. Στόχος του, όπως αναφέρεται στο Ψήφισμα του Ιδρυτικού Συνεδρίου του είναι: «...η διατήρηση και ενίσχυση της εθνικής, θρησκευτικής και πολιτισμικής ταυτότητας, η δυναμική προώθηση των πανανθρώπινων αρχών της δημοκρατικής σκέψης και του διεθνούς δικαίου, καθώς και η αξιοποίηση του τεράστιου δυναμικού του ελληνισμού, ως γέφυρας φιλίας και συνεργασίας ανάμεσα στην Ελλάδα και τις νέες πατρίδες μας».

Το Δεκέμβριο του 1999 διοργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη η 3η Συνέλευση του Συμβουλίου του Απόδημου Ελληνισμού (εφεξής ΣΑΕ), στο πλαίσιο της οποίας οργανώθηκε για πρώτη φορά από τη Γενική Γραμματεία

Ισότητας, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εξωτερικών και τη Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, το πρώτο Φόρουμ για τις απόδημες Ελληνίδες. Σ' αυτό είχαν κληθεί να μετάσχουν 104 εκπρόσωποι οργανώσεων από τις 5 ηπείρους, προσωπικότητες από την Ελλάδα και εκπρόσωποι των μεγαλύτερων γυναικείων οργανώσεων της χώρας. Μεταξύ των τελευταίων, και ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, τον οποίον είχα την τιμή να εκπροσωπήσω. Ειλικρινά, πιστεύω ότι αυτό ήταν μια μοναδική εμπειρία για μένα, γεμάτη συγκίνηση αλλά και αίσθημα ευθύνης, αφού έπρεπε στο χαιρετισμό μου να εκφράσω τους στόχους του ιστορικού Συνδέσμου μας, τους αγώνες και τη συμβολή του στις μεγάλες κατακτήσεις της Ελληνίδας στον αιώνα που πέρασε, τους στόχους του για το μέλλον και, συγχρόνως, να εκφράσω τη θέλησή του ν' αγκαλιάσει τα προβλήματα και των Ελληνίδων που ζουν έξω από τη χώρα.

Το Φόρουμ αποσκοπούσε στο να προκύψουν από τις εργασίες του συγκεκριμένες τοποθετήσεις και συμπεράσματα για τις προοπτικές και την ανάδειξη των θέσεων των απόδημων Ελληνίδων για τον 21ο αιώνα. Ως θέματα συζήτησης είχαν ορισθεί:

1. Απόδημη Ελληνίδα στα Κέντρα Λήψης των Αποφάσεων στον 21ο αιώνα.
2. Απόδημη Ελληνίδα - Γέφυρα Επικοινωνίας του Οικουμενικού Ελληνισμού - «Μορφές Επικοινωνίας».

Παράλληλα, το ίδιο Φόρουμ ήταν και το 1ο Παγκόσμιο Οργανωτικό Συνέδριο των Απόδημων Ελληνίδων του ΣΑΕ, από το οποίο έπρεπε να εκλεγεί ενδεκαμελής Παγκόσμια Συντονιστική Επιτροπή Γυναικών του ΣΑΕ, που θα αποτελέσει από 4 αντιπρόσωπους της περιφέρειας της Αμερικής, 3 αντιπρόσωπους της περιφέρειας της Ευρώπης, 2 αντιπρόσωπους της περιφέρειας της Ωκεανίας και 2 αντιπρόσωπους της περιφέρειας της Ασίας και Αφρικής. Τα μέλη της Παγκόσμιας Συντονιστικής Επιτροπής Γυναικών θα εξέλεγαν, στη συνέχεια, την Πρόεδρο της Επιτροπής αυτής. Έπρεπε επίσης να εκλέξει το 1/10 των συνέδρων ως αντιπρόσωπους στην 3η Συνέλευση του ΣΑΕ.

Η πολύχρονη ενασχόληση μας με τα προβλήματα της

Ελληνίδας από τις επάλξεις του φεμινιστικού κινήματος στη χώρα μας, μας έχει δώσει την ευκαιρία να γνωριστούμε μεταξύ μας και να αισθανόμαστε μια οικειότητα όπου και αν βρισκόμαστε. Κι αυτό ανεξάρτητα από το αν κάθε φεμινιστική οργάνωση έχει τη δική της ιστορία και τους ειδικότερους σκοπούς της.

Στο Φόρουμ της Θεσσαλονίκης τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Εκεί ήμασταν άγνωστες μεταξύ μας, εκτός από τις ελάχιστες εκπρόσωπους των ελληνικών γυναικείων οργανώσεων, που είχαν προσκληθεί. Πολύχρωμο, πολύβουο πλήθος γυναικών, που προσπαθούσε να κάνει γνωριμίες, να επικοινωνήσει μεταξύ του. Ανέπνεες κυριολεκτικά το άρωμα του πολιτισμού της χώρας προέλευσής τους. Το έβλεπες στο ντύσιμο, στην έκφραση, στη στάση ζωής. Οι γυναίκες από τις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά, την Αυστραλία, που ήταν άλλωστε και οι περισσότερες, έδειχναν τη σιγουριά της κοινωνικής ευμάρειας των χωρών τους, αλλά και τη σιγουριά της μεγάλης ελληνικής ομογένειας, που αγωνίστηκε και στέριωσε στις κοινωνίες αυτές. Έκτισε τις δικές της κοινότητες, που αρχικά δομήθηκαν γύρω από την Εκκλησία, στη συνέχεια όμως διαφοροποιήθηκαν σε κοινότητες πολιτιστικές, οικονομικές, επαγγελματικές. Και φυσικά κοινότητες με δεσμούς με τη μητέρα πατρίδα. Ανάλογα και οι εκπρόσωποι από την Αφρική και την Ασία, με τις οικονομικά αναπτυγμένες ελληνικές παροικίες.

Δεν ήταν το ίδιο για όσες ήρθαν από την Ευρώπη. Από τη Δυτική Ευρώπη ήταν γυναίκες με στενούς δεσμούς με την Ελλάδα, σε βαθμό μάλιστα που έδειχνε την πρόσκαιρη παραμονή τους στις χώρες αυτές. Ήταν πολύ περισσότερο εξοικειωμένες με το ελληνικό περιβάλλον, πιο συνειδητοποιημένες και για άλλα προβλήματα. Αντίθετα, αυτές από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, που βίωσαν τις πολιτικές, ιδεολογικές και εθνικές ανακατατάξεις μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού, σου έδιναν αμέσως την αίσθηση της ανασφάλειας και αβεβαιότητας και της ανάγκης να βρουν στήριγμα στη μητέρα πατρίδα.

Ένα κοινό όμως στοιχείο που είχαν όλες αυτές οι γυναίκες ήταν ο δυναμισμός και η μαχητικότητά τους. Πραγματικά αγωνίστριες της ζωής, με έντονη ευαισθησία για τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, όπως κάθε αντιπροσωπεία τα βίωνε στη χώρα προέλευσής της. Δεν συνάντησα όμως, αν και το επιδίωξα, κάποια γυναίκα που να εκπροσωπεί γυναικεία οργάνωση. Όπως πληροφορήθηκα, μόνο τμήματα γυναικών υπήρχαν στις οργανώσεις των απόδημων, χωρίς όμως αυτονομία. Από τις εισηγήσεις των εκπροσώπων των απόδημων Ελληνίδων διαγράφηκαν με σαφήνεια τα προβλήματα των Ελλήνων της Διασποράς.

Κυρίαρχο ζήτημα αναδείχθηκε η διατήρηση της ελληνικής εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας, το οποίο είναι άρρηκτα δεμένο με τους αναγκαίους δεσμούς με την Ελλάδα. Ήταν πραγματικά συγκλονιστική η εισήγηση της Σοφίας Ράλλη – Καθαρείου από την Αυστραλία για το ρόλο των γυναικών, για να υπάρχει μια σφύζουσα ελληνική παροικία στην Αυστραλία. Ο λόγος της όμως περιείχε και μια καταγγελία για τη θέση της απόδημης Ελληνίδας:

«Η προσφορά της Ελληνίδας της διασποράς στη διατή-

ρηση των στοιχείων που συνθέτουν τη φυσιογνωμία της Ελληνικής Ομογένειας είναι αναμφισβήτητη. Όμως, το δισάκι του Μετανάστη κουβαλάει τα καλά και τα κακά της παράδοσης του λαού μας, που θέλει τη Γυναίκα αιώνια υπομονετική Πηνελόπη και ποτέ δυναμική, διανοούμενη ή φιλόσοφο Υπατία...».

Και ήταν ταυτόχρονα και πολύ επικριτική για την ποιότητα του πολιτισμού που εκπέμπεται από το μητροπολιτικό κέντρο, με συνείδηση όμως και των φεμινιστικών αξιών: «δεν μπορούμε να μιλάμε για Ελληνικό πολιτισμό χωρίς να είμαστε συγκεκριμένοι. Και τότε ευλόγα θα μπει το ερώτημα: Μιλάμε μήπως για Ελλαδισμό ή για τις διαχρονικές αξίες του Ελληνισμού, που υπέρκεινται γεωγραφικών και χρονολογικών πλαισίων; Κυρίως όταν αναφερόμαστε στην σημερινή Μητρόπολη, είναι Ελληνικός Πολιτισμός το Ρεμπέτικο ή ο Σκαλκώτας, ο Λε-πα ή ο Χατζηδάκις, ο Θεοδωράκης; Η Νέα Ελληνική Πολιτιστική ταυτότητα πρέπει να εμπεριέχει την παγκοσμιότητα που της επιβάλλει το εύρος του ελληνικού πολιτισμού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα; Θα πρέπει να συμπεριλάβει τις φεμινιστικές αξίες που εκφράζονται πέρα και πέρα πάνω από εθνοτικά σύνορα και προδιαγραφές, για την διατήρηση και συντήρηση υγιούς και ασφαλούς κοινωνικού περιβάλλοντος, όπου ο άνθρωπος, ανεξαρτήτως φύλου, προέλευσης, θρησκείας ή πολιτικής ιδεολογίας θα μπορεί να ζει και να αναπτύσσεται ελεύθερα, χωρίς παρενοχλήσεις και διακρίσεις...».

Στην εισήγηση εξάλλου της εκπροσώπου των Ηνωμένων Πολιτειών και του Καναδά κ. Μπ. Κουράση επισημάνθηκαν τα μεγάλα προβλήματα του Ελληνισμού της διασποράς, που διαπλέκονται με το κύριο θέμα της διατήρησης της ελληνικής πολιτιστικής ταυτότητας: Το μείζον θέμα της εκμάθησης της γλώσσας από τις νεότερες γενιές των αποδήμων Ελλήνων και η ανάγκη συντονισμένης και αποτελεσματικής πολιτικής των ελληνικού κράτους, η οποία να καλύπτει όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Δεν αρκεί πλέον ο μεγάλος ρόλος και η συμβολή της Εκκλησίας, όσο και αν μέχρι τώρα ήταν καθοριστική η συμβολή της. Στο θέμα της γλώσσας είναι άμεση ανάγκη να γίνουν προγράμματα συνεργασίας με τις ελληνικές κοινότητες σε θέματα εκπαίδευσης και πολιτισμού, αλλά και κέντρα ελληνικών σπουδών σε πανεπιστήμια για τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού.

Το θέμα της προστασίας των ελληνικών μειονοτήτων και των δικαιωμάτων τους στις ξένες χώρες είναι ένα εθνικό θέμα, που τονίστηκε μέσα από τις εισηγήσεις των εκπροσώπων. Στο θέμα αυτό, εξάλλου, αναφέρθηκε και η ανάγκη κοινωνικής προστασίας των εργαζόμενων γενικά, αλλά και κυρίως των γυναικών στις χώρες που μαστίζονται από οικονομική κρίση, στις οποίες δημιουργούνται τάσεις επαναπατριsmού των Ελλήνων. Προτάθηκε η δικτύωση κέντρου και περιφέρειας σε θέματα επαγγελματικά. Στον τομέα της κοινωνικής προστασίας τα ζητήματα ήταν μεγάλα, όπως αναφέρθηκαν από τις εκπροσώπους των ανατολικών ευρωπαϊκών χωρών.

Ένα βασικό επίσης πρόβλημα, το οποίο συνδέεται και με πλήθος άλλων νομικών και κοινωνικών ζητημάτων

αλλά και ζωτικών αναγκών της διατήρησης της ελληνικής εθνικής συνειδήσης, είναι αυτό των μικτών γάμων, που συνεχώς αυξάνονται στις νεότερες γενιές. Σήμερα φθάνουν το 80%. Τόνιστηκε η ανάγκη μελέτης προγραμμάτων, ώστε να ενισχυθεί ο φιλελληνισμός με κάθε τρόπο.

Το πόρισμα από τις εισηγήσεις των εκπροσώπων με τα προβλήματα των Ελλήνων της Διασποράς κατέδειξε τη μεγάλη ευαισθησία της Ελληνίδας της Διασποράς για τα μεγάλα προβλήματα του Ελληνισμού και τη συμβολή της στην αντιμετώπισή τους. Αυτή η αναγνώριση του ρόλου τους στην προάσπιση βαθύτατα ανθρωπίνων και εθνικών αξιών εκφράστηκε και στους χαιρετισμούς των υπευθύνων του ΣΑΕ και της Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού. Στο χαιρετισμό του κ. Ανδρέα Α. Αθηνς, Προέδρου του ΣΑΕ, αναφέρθηκε ότι: «Δεν αποτελεί μυστικό το γεγονός ότι οι γυναίκες αποτελούν ανέκαθεν τον πυρήνα πολλών οργανώσεων. Είναι τα άτομα τα οποία έχουν σηκώσει το βάρος της διοργάνωσης σημαντικών εκδηλώσεων των κοινοτήτων».

Και ο Γενικός Γραμματέας Απόδημου Ελληνισμού κ. Δ. Δολλής τόνισε στην προσφώνηση του: «...αν σήμερα είμαστε σε θέση να μιλάμε για την ύπαρξη και τη συνέχιση της πορείας του Ελληνισμού στα πέρατα της γης, το οφείλουμε, κατά κύριο λόγο, στην Ελληνίδα της Διασποράς. Κάτω από αντίξοες συνθήκες η Ελληνίδα, μέσα από τους πολλαπλούς της ρόλους, κατάφερε να κρατήσει ζωντανή τη φλόγα της ελληνικής εστίας σε ξένες πατρίδες και να μεταλαμπαδεύσει στις νέες γενιές την αγάπη για κάθε τι ελληνικό. Είναι η αφανής ηρωίδα, που έστησε τις μικρές Ελλάδες έξω από τα στενά όρια της Ελλάδας. Από τα εφηβικά μου χρόνια μέχρι πριν από λίγους μήνες ήμουν μάρτυρας αυτού του αγώνα, στον οποίο ευλαβικά υποκλίνομαι. Σήμερα, μέσα στη νέα πραγματικότητα, η Ελληνίδα της Διασποράς θέλει και μπορεί να διαμορφώσει γερές βάσεις, που θα αποτρέψουν τον κίνδυνο της αφομοίωσης.»

Σύντομο χαιρετισμό στο Φόρουμ έκαμε και η τέως πρύτανης των πανεπιστημίων της Γαλλίας κ. Αρβελέρ, η οποία τόνισε ότι «... ο δρόμος για να φθάσουν οι γυναίκες εκεί που βρίσκονται οι άνδρες χωρίς κόπο δεν υπάρχει, πρέπει να προσπαθήσουν πολύ».

Η Γενική Γραμματέας Ισότητας κ. Ε. Μπέκου χαιρέτισε το Φόρουμ, αναφερόμενη κυρίως στα θεσμικά και οργανωτικά πλαίσια προστασίας της γυναίκας και προώθησης του θέματος της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, αλλά και στις σημερινές προτεραιότητες της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, που είναι η εφαρμογή της αρχής του main-streaming, η ενδυνάμωση της δομής και των αρμοδιοτήτων της Γραμματείας, η εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών. Αναφέρθηκε όμως ιδιαίτερα στο μεγάλο θέμα της εκπροσώπησης των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων και στις προσπάθειες θεσμοθέτησης των ποσοτώσεων για την άμεση αποκατάσταση της υπάρχουσας ανισότητας

Στο τελευταίο αυτό θέμα, της συμμετοχής των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων, επικεντρώθηκε και η ομιλία της Εθνικής Εκπρόσωπου του Υπουργείου Εξωτερικών στον ΟΗΕ για θέματα γυναικών κ. Α. Καραλή-Δη-

μητριάδη. Αναφέρθηκε στους αγώνες των γυναικών στον 20ό αιώνα, στη συμβολή του ΟΗΕ και στο τί επιτεύχθηκε στις παγκόσμιες διασκέψεις για τις γυναίκες, από την πρώτη του 1975 στο Μεξικό μέχρι αυτήν του Πεκίνου του 1995. Τόνισε όμως ότι, παρά τις θεαματικές αλλαγές και την ισχυροποίηση της θέσης της γυναίκας «η συμμετοχή της στα κέντρα λήψης αποφάσεων παρουσιάζει απογοητευτικά νούμερα και απεικονίζει την πραγματικότητα μιας κατεστημένης νοοτροπίας και ανδροκρατούμενης αντίληψης, κυρίαρχης στην κοινωνία». Και καταλήγοντας την ομιλία της τόνισε: «Είναι δικαίωμά τους (= των γυναικών) να επιδιώξουν ανακατανομή των ρόλων, των πόρων και της εξουσίας. Η ισότητα πρέπει να είναι το μέλλον και το μέλλον ανήκει εξίσου στις γυναίκες και στους άνδρες.»

Και με την εισήγηση της κ. Καραλή-Δημητριάδη περνάμε στο κύριο θέμα τον Φόρουμ, την ανάδειξη των εκπροσώπων των γυναικών στην ενδεκαμελή Παγκόσμια Συντονιστική Επιτροπή Γυναικών ΣΑΕ καθώς και των αντιπροσώπων τους στην 3η Συνέλευση του ΣΑΕ. Και εδώ φάνηκαν τα οργανωτικά προβλήματα και οι ελλείψεις στη σωστή διοργάνωση της Συνέλευσης, η οποία επιβαρύνθηκε ακόμα περισσότερο με την απεργία των υπαλλήλων της Υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικών, που ήταν υπεύθυνη για τα θέματα αυτά. Οι γυναίκες εκπρόσωποι δεν είχαν τη δυνατότητα να γνωριστούν μεταξύ τους πριν από το Συνέδριο και να καταλήξουν σε προβολή κοινών θέσεων κατά ήπειρο, με εξαίρεση την Αμερική και την Αυστραλία, όπου η μακρόχρονη ύπαρξη ελληνικών κοινοτήτων είχε δώσει τη δυνατότητα καλλιέργειας σχέσεων και προβολής κοινών θέσεων. Οι άλλες προσπάθισαν σε πηγαδάκια της τελευταίας στιγμής να κάνουν ό,τι ήταν δυνατόν για να διατυπώσουν κοινές θέσεις, αλλά και να πετύχουν τις κατάλληλες συμμαχίες για την εκλογή των υποψηφίων τους στο ΣΑΕ. Διατυπώθηκαν όμως και παράπονα, γιατί δεν κρίθηκε επαρκής η δημιουργία Συντονιστικής Επιτροπής Γυναικών του ΣΑΕ, αν και δεν αμφισβητήθηκε η σημασία της. Ζητήθηκε όμως να μελετηθεί γενικότερα το θέμα του συντονισμού της δράσης των γυναικών και η ενδυνάμωση της συμμετοχής τους στο ΣΑΕ. Ας προστεθεί σ'αυτά ότι ούτε ο ίδιος ο Κανονισμός Λειτουργίας του 1ου Παγκόσμιου Οργανωτικού Συνεδρίου Αποδήμων Ελληνίδων ΣΑΕ προέβλεπε κάτι σχετικό με αρμοδιότητες και τη λειτουργία της Επιτροπής αυτής, και από πληροφορίες μου παραμένει μέχρι σήμερα ανοικτό το θέμα

Παρά τις όποιες όμως οργανωτικές ή άλλες ελλείψεις, το Φόρουμ πέτυχε πράγματι ένα μεγάλο σκοπό: να ρίξει το σπόρο της καθαρής διεκδικητικής, αγωνιστικής φεμινιστικής συνειδήσης. Να δείξει ότι όσο και αν η γυναίκα συμβολή στα κοινά δεν μπορεί ν' αμφισβητηθεί, είναι ανάγκη συσπείρωσης και αγώνων. Και σ'αυτούς τους αγώνες πρέπει να έλθει αρωγός το ελληνικό φεμινιστικό κίνημα. Να αναδείξει τη μέγιστη συμβολή τους στην υπηρεσία των αξιών των γυναικών του κόσμου, αλλά ιδιαίτερα των Ελληνίδων. Να δημιουργήσει συνδικαλικούς κρίκους με την Ελληνίδα του κέντρου.